

ADVIEZEN VOORTGEZET ONDERWIJS
1993/'94-1997/'98

RAPPORTAGE

Beleidsgericht Informatie Systeem

BIS-rapportage, herziene versie, november 1999
Dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn, gemeente Den Haag
i.s.m. De Loos Monitoring

INHOUDSOPGAVE

HOOFDSTUK 0: INLEIDING	3
0.1. Vooraf	3
0.2. Aandachtspunten	3
0.3. Methodologische verantwoording	4
0.4. Opbouw rapportage	5
HOOFDSTUK 1: ADVIEZEN VOORTGEZET ONDERWIJS 1997/'98	6
1.1. Haags adviesprofiel 1997/'98	6
1.2. Adviezen naar geslacht, etniciteit en stadsdeel.	6
1.3. Adviezen naar leerlingenkenmerken	9
HOOFDSTUK 2: TRENDANALYSE 1993/'94-1997/'98	11
2.1. Ontwikkeling adviesprofielen	11
2.2. Ontwikkeling combinatieadviezen	12
2.3. De introductie van de CITO-eindtoets	12
2.4. Ontwikkeling tweedeling	12
HOOFDSTUK 3: SAMENVATTING EN BESPREKING	15

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING

Vooraf

Aandachtspunten

Methodologische verantwoording

Opbouw rapportage

HOOFDSTUK 1: VO-ADVIEZEN 1997/'98

Haags adviesprofiel 1997/'98

Adviezen naar geslacht, etniciteit en stadsdeel

Adviezen naar leerlingenkenmerken

HOOFDSTUK 2: TRENDANALYSE 1993/'94-1997/'98

Ontwikkeling adviesprofielen

Ontwikkeling combinatieadviezen

De introductie van de CITO-eindtoets

Ontwikkeling tweedeling

SAMENVATTING EN BESPREKING

HOOFDSTUK 0: INLEIDING

0.1. Vooraf

In het kader van het Haagse onderwijsachterstandenbeleid worden activiteiten gefinancierd, gericht op de overgang van Basis Onderwijs naar Voorgezet Onderwijs (zogenaamde BOVO-activiteiten). Ter ondersteuning van deze activiteiten is binnen de afdeling Leerlingzaken van de dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn een BOVO-administratie ontwikkeld. Deze registreert systematisch de door de basisscholen verstrekte schoolkeuzeadviezen. Het basisbestand, bestaande uit alle Haagse basisschoolleerlingen in de 8e groep, wordt geleverd door het Leerling Administratie Systeem (LAS). Voorts wordt gebruikt gemaakt van het Beleidsgericht Informatie Systeem (BIS) welke gegevens bevat over ondermeer de etnische herkomst van de leerlingen.

Het schoolkeuzeadvies voortgezet onderwijs komt veelal op de volgende wijze tot stand. Medio het schooljaar stelt de groepsleerkracht, op grond van de resultaten van de leerling en een inschatting van de groepsleerkracht een préadvies vast. Hiermee oriënteren leerlingen zich op het voortgezet onderwijs. Een eindtoets, verplicht bij de overgang naar het voortgezet onderwijs, vormt veelal een bevestiging van het préadvies. Aan het eind van het schooljaar stelt de groepsleerkracht, al dan niet na een gesprek met de ouders en/of leerling, het definitieve schoolkeuzeadvies voortgezet onderwijs vast. Bij de vaststelling van dat advies speelt ook de uitslag van de eindtoets een rol.

0.2. Aandachtspunten

In deze rapportage wordt verslag gedaan van de analyse van de Haagse schoolkeuzeadviezen in de periode 1993/'94-1997/'98. De resultaten worden beoordeeld op hun beleidsrelevantie. Daarbij zal met name worden gekeken of de resultaten inzicht verschaffen in de in deze paragraaf beschreven aandachtspunten. Uiteraard kunnen de resultaten zelf ook leiden tot de formulering van nieuwe aandachtspunten.

De advisering vormt een indicatie van de te verwachten schoolloopbaan in het voortgezet onderwijs. Deze rapportage tracht een beeld te schetsen welke adviezen Haagse basisschoolleerlingen krijgen bij de overgang van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs. De resultaten van deze analyse kunnen in de toekomst worden vergeleken met de deelname aan en trajecten in het voortgezet onderwijs en zo een beeld schetsen van het onderwijsrendement.

In de rapportage worden de adviezen van verschillende doelgroepen vergeleken. In de trendanalyse zal worden beoordeeld of de verschillen in de huidige advisering groter of kleiner zijn dan vijf jaar geleden. De gevonden verschillen in de schoolkeuzeadviezen vormen een maat voor het bestaan van onderwijsachterstanden. In de rapportage zal onderscheid worden gemaakt in jongens en meisjes, de voornaamste etnische groepen en het stadsdeel waarin leerlingen woonachtig zijn.

In deze rapportage zal worden gekeken naar de schoolkeuzeadviezen in relatie tot een aantal leerlingenkenmerken. In de rapportage zal onderscheid worden gemaakt tussen leerlinggewichten (gerelateerd aan de opleiding van de ouders), schoolwisselaars (vanaf groep 7 ingeschreven op de huidige school) en nieuwkomers (vanaf groep 4 onderwijs in Nederland). De basisgegevens voor deze vergelijking zijn niet beschikbaar voor de trendanalyse.

In 1996/'97 werd op Haagse basisscholen de HAGO-eindtoets (Haags Achtste Groep Onderzoek) van het Haags Centrum voor Onderwijsbegeleiding (HCO) vervangen door de Eindtoets Basisonderwijs van het CITO. Bij deze overgang bleek dat de resultaten op de CITO-eindtoets veel lager uitvielen dan op grond van de HAGO-eindtoets werd verwacht. Verondersteld werd dat voorheen de resultaten op de HAGO-eindtoets te gunstig werden beoordeeld en leidden tot een 'overadvisering'. Met behulp van de trendanalyse zal in deze rapportage worden beoordeeld in welke mate de overgang naar de CITO-eindtoets mogelijk heeft geleid tot een lagere advisering.

De trendcijfers zullen worden gecorrigeerd voor de introductie van de CITO-eindtoets om te kunnen beoordelen of er in de afgelopen vijf jaar nog andere ontwikkelingen zich hebben voorgedaan.

Uit eerdere trajectanalyses bleken leerlingen met een combinatieadvies veelal een uiteindelijk traject te kiezen overeenkomstig het laagste advies van het combinatieadvies. Op grond hiervan is de Haagse basisscholen aangeraden terughoudend te zijn met het verstrekken van combinatieadviezen. In deze rapportage wordt bekeken in welke mate gehoor is gegeven aan dit advies.

Ook bleek uit de trajectanalyses dat Nederlandse leerlingen vaker afstromen in het voortgezet onderwijs dan leerlingen uit andere etnische groepen. In deze rapportage wordt bekeken of er bij de advisering aanwijzingen bestaan voor dit gegeven.

In de periode 1994/'95-1997/'98 is het individueel voorbereidend beroepsonderwijs (IVBO) in Den Haag met ruim 10% gegroeid, terwijl gelijktijdig het reguliere voorbereidend beroepsonderwijs (VBO) een negatieve groei kende (ruim -10%). Ook de groei van het speciaal voortgezet onderwijs (voorheen VSO-LOM en VSO-MLK) groeide in deze periode met 10%. Deze groeicijfers doen vermoeden dat de Haagse leerlingenpopulatie, meer dan in voorgaande jaren, extra zorg en individuele begeleiding behoeft voor een succesvol afronden van hun onderwijsloopbaan. In deze rapportage zal worden bekeken in welke mate er een relatie bestaat tussen de ontwikkeling en de schoolkeuzeadviesing. Expliciet wordt beoordeeld of er spraken is van een toename van het aantal indicatieadviezen (zie methodologische toelichting).

0.3. Methodologische verantwoording

In de rapportage onderscheidt een elftal adviezen. Het adviesprofiel betreft het aandeel van elk van deze adviezen.

Adviesprofielen met elf adviezen laten zich onderling moeilijk vergelijken. Voor een vergelijking van adviesprofielen van verschillende groepen, zijn de elf adviezen in drie groepen ingedeeld. De keuze voor deze driedeling is gemaakt op grond van de toekomstige typen onderwijs in het voortgezet onderwijs (zie ook onderstaand schema met het vereenvoudigd profiel).

groepering	I-adviezen	VBO/MAVO-adviezen	AVO/VWO-adviezen
adviezen	VSO-advies ISK-advies IVBO-advies (I)VBO-advies	VBO-advies VBO/MAVO-advies MAVO-advies	MAVO/HAVO-advies HAVO-advies HAVO/VWO-advies VWO-advies
onderwijstype	leerwagondersteunend onderwijs, neveninstroom, praktijkonderwijs	voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs	studiehuis
beschrijving	advies met de indicatie individuele begeleiding en zorg	beroepsoriëntatie	algemeen vormende oriëntatie

Voor de vergelijking van de schoolkeuzeadviezen tussen groepen leerlingen en voor trendsvergelijkingen zijn de adviesprofielen van de onderscheiden groepen en schooljaren cijfermatig gewaardeerd. Daarbij is gebruik gemaakt van de leerjaarladder van Bosker en Van der Meulen (1989). Naar analogie van hun leerjaarladder is elk advies gewaardeerd en voor de onderscheiden groepen en schooljaren gemiddeld.

advies	BAO	VSO	ISK	IVBO	(I)VBO	VBO	VBO/ MAVO	MAVO	MAVO/ HAVO	HAVO	HAVO/ VWO	VWO
waardering	0,5	1,0	1,5	2,0	2,5	3,0	3,5	4,0	4,5	5,0	5,5	6,0

Voor de trendanalyse zijn de schoolkeuzeadviezen van 1997/'98 vergeleken met de adviezen van de voorgaande vier schooljaren. Hiervoor is gebruik gemaakt van gegevens die zijn verzameld in het kader van BOVO-activiteiten. Lang niet alle 114 basisscholen die momenteel deelnemen aan deze activiteiten, hebben dat in de hele verslagperiode gedaan. Om een betrouwbare vergelijking te kunnen maken is bij de trendanalyse alleen gebruik gemaakt van schoolkeuzeadviezen verstrekt door basisscholen die elk jaar van de verslagperiode hebben deelgenomen aan BOVO-activiteiten.

In totaal zijn de gegevens van 77 basisscholen gebruikt voor de trendanalyse. Het onderstaand overzicht laat zien hoeveel VO-adviezen er uiteindelijk in de analyses zijn gebruikt.

schooljaar	omvang groep 8	VO-adviezen bekend 114 basisscholen in 1997/'98		VO-adviezen in trendanalyse selectie 77 basisscholen	
	aantal	aantal	percentage	aantal	percentage
1993/'94	3914	1947	50%	1362	35%
1994/'95	3893	1994	51%	1421	37%
1995/'96	4002	2602	65%	2215	55%
1996/'97	4312	3203	74%	2302	53%
1997/'98	4385	3425	78%	2522	58%

De adviesprofielen 1997/'98 van beide selecties zijn vergeleken. Daarbij bleken de verschillen tussen de twee profielen minimaal, zodat met de beschikbare gegevens uit de kleinere selectie een representatieve trendanalyse mogelijk is.

0.4. Opbouw rapportage

In deze rapportage worden allereerst de schoolkeuzeadviezen van 1997/'98 beoordeeld (hoofdstuk 1). Een aantal aspecten komt hierbij aan de orde, zoals het Haagse adviesprofiel (paragraaf 1) en de verschillen tussen diverse groepen leerlingen (paragraaf 2). In paragraaf 3 wordt dieper ingegaan op de adviezen van gewichtsléerlingen, nieuwkomers en schoolwisselaars.

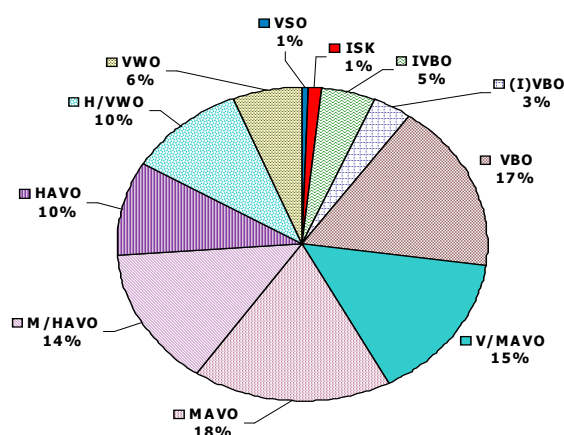
Hoofdstuk 2 beschrijft de resultaten van de trendanalyse in de periode 1993/'94-1997/'98. Paragraaf 1 behandelt trends ten aanzien van het Haagse adviezenprofielen (paragraaf 1) en de combinatieadviezen (paragraaf 2). De derde paragraaf behandelt het effect van de introductie van de CITO-eindtoest. Het hoofdstuk sluit af met een inschatting of de verschillen tussen etnische groepen en stadsdelen groeien dan wel krimpen (paragraaf 4).

De rapportage eindigt met een samenvatting en een bespreking van de belangrijkste beleidsmatige aandachtspunten.

HOOFDSTUK 1: ADVIEZEN VOORTGEZET ONDERWIJS 1997/'98

1.1. Haags adviesprofiel

Volgens de gegevens uit het Leerling Administratie Systeem zaten 4385 leerlingen in het schooljaar 1997/'98 in de achtste groep van het basisonderwijs. Voor de peiling van het adviesprofiel zijn de adviezen van 3425 leerlingen, afkomstig van 114 Haagse basisscholen, beschikbaar. Het Haagse adviesprofiel 1997/'98 ziet er als volgt uit (zie figuur 1 en overzicht 1).

Haags adviesprofiel 1997/'98

	aantal	profiel
totaal	3425	100%
VSO-advies	22	0,6%
ISK-advies	37	1,1%
IVBO-advies	158	4,6%
IVBO/VBO-advies	117	3,4%
VBO-advies	594	17,3%
VBO/MAVO-advies	520	15,2%
MAVO-advies	602	17,6%
MAVO/HAVO-advies	485	14,2%
HAVO-advies	328	9,6%
HAVO/VWO-advies	350	10,2%
VWO-advies	212	6,2%

BOVO 1998

Een zeer kleine groep leerlingen krijgt een VSO-advies. Dit is lager dan verwacht. Gezien de sterke krimp van het speciaal basisonderwijs en sterke groei van het speciaal voortgezet onderwijs, was het de veronderstelling dat een relatief omvangrijke groep leerlingen aan het eind van het basisonderwijs wordt verwezen naar het speciaal voortgezet onderwijs. Het lage percentage VSO-adviezen duidt erop dat de verwijzing naar het speciaal voortgezet onderwijs deels niet via de advisering verloopt.

Het meest verstrekte advies betreft het MAVO-advies. Andere veel verstrekte adviezen betreffen het VBO-advies, het VBO/MAVO-advies en het MAVO/HAVO-advies. Op dit niveau worden de eenvoudige adviezen iets vaker verstrekt dan de combinatieadviezen. Met betrekking tot de hogere adviezen lijkt het combinatieadvies HAVO/VWO relatief vaak verstrekt in vergelijking tot het aantal HAVO-adviezen en VWO-adviezen. Al met al zijn 43% van de adviezen een combinatieadvies.

Veel Haagse leerlingen krijgen een MAVO-advies. Hieruit blijkt eens te meer dat Den Haag traditioneel een MAVO-stad is. Maar juist voor het MAVO brengt de introductie van het VMBO (het voorbereidende middelbaar beroepsonderwijs) zeer veel veranderingen met zich mee. Voor leerlingen, die tot op heden een MAVO-advies kregen, zal in de toekomst waarschijnlijk worden geadviseerd voor het beroepsgeoriënteerde traject dan wel het algemeen vormend traject. Daarbij zal naast de capaciteiten van leerlingen nadrukkelijker de individuele ambities en wensen moeten worden betrokken.

1.2. Adviezen naar geslacht, etniciteit en stadsdeel.

Adviezen voortgezet onderwijs 1993/'94-1997/'98, dienst OCW, gemeente Den Haag

In deze paragraaf zullen de profielen van onderscheiden groepen leerlingen worden vergeleken. Daarbij zal gebruik worden gemaakt van het vereenvoudigde profiel. De paragraaf start met een overzicht van de adviezen, waarna de adviezen naar geslacht, van de etnische groepen en de stadsdelen afzonderlijk worden besproken.

Het overzicht toont de profielen van jongens en meisjes, evenals die van de etnische groepen en de stadsdelen (waarin leerlingen woonachtig zijn).

Haags adviezen 1997/'98 naar persoonskenmerken

	aantal	I-advies	VBO/MAVO-advies	AVO/VWO-advies	gemiddeld advies
Haags gemiddelde	3425	10%	50%	40%	4,0
jongens	1675	11%	48%	42%	4,0
meisjes	1750	9%	52%	39%	4,0
Nederlanders	1377	5%	45%	50%	4,3
Surinamers, Antillianen en Arubanen (SAA)	721	7%	54%	38%	4,0
Marokkanen	363	21%	59%	21%	3,4
Turken	408	23%	60%	17%	3,3
overige etnische groepen	481	8%	44%	48%	4,3
Loosduinen	308	4%	38%	58%	4,5
Escamp	714	6%	57%	37%	4,0
Segbroek	475	5%	37%	58%	4,5
Scheveningen	278	6%	40%	54%	4,4
Centrum	1129	17%	55%	28%	3,6
Laak	300	15%	62%	23%	3,5
Haagse Hout	152	1%	40%	59%	4,6

LAS/BOVO/BIS 1998

geen berekening van leerlingen woonachtig buiten Den Haag (69 Iln.) of waarvan de etnische herkomst onbekend is (75 Iln.)

Uit deze gegevens blijkt dat de helft van de leerlingen het VBO/MAVO-advies krijgt, 40% het AVO/VWO-advies en 10% een indicatieadvies.

Voor de vergelijking van de adviezen van de verschillende groepen leerlingen, zal eerst worden gekeken naar het gemiddelde advies. Met behulp van de vereenvoudigde adviesprofielen worden de verschillen nader beoordeeld.

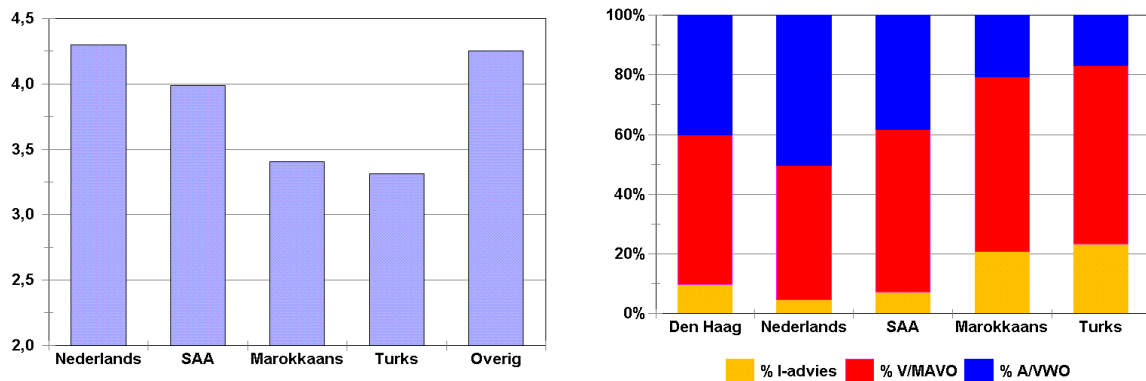
Schoolkeuzeadviezen van jongens en meisjes

Uit het gemiddelde advies van jongens en meisjes blijkt geen verschil. Alleen blijken jongens vaker een indicatieadvies te krijgen dan meisjes. Meisjes krijgen vaker een VBO/MAVO-advies, jongens vaker een AVO/VWO-advies.

Schoolkeuzeadviezen van etnische groepen

Het gemiddeld advies van de Nederlanders (4,3) ligt ruim boven dat van de voornaamste etnische groepen. Met name het gemiddelde advies van Turken ligt laag (3,3). Dit verschil komt erop neer dat Turken gemiddeld starten in een traject (bijvoorbeeld een VBO-traject) één niveau onder dat van dan de Nederlanders (een MAVO-traject). Ook kan het verschil worden uitgedrukt in leerjaren basisonderwijs. Zo beschouwd starten Turken in het voortgezet onderwijs met één leerjaar achterstand ten opzichte van de Nederlanders. Dit is overigens minder dan op grond van prestatieverschillen op de eindtoets werd verwacht. Dit lijkt te duiden op een 'overadvisering' van Turken ten opzichte van de Nederlanders

Het lage gemiddelde advies van Turkse leerlingen komt voornamelijk door het hoge percentage

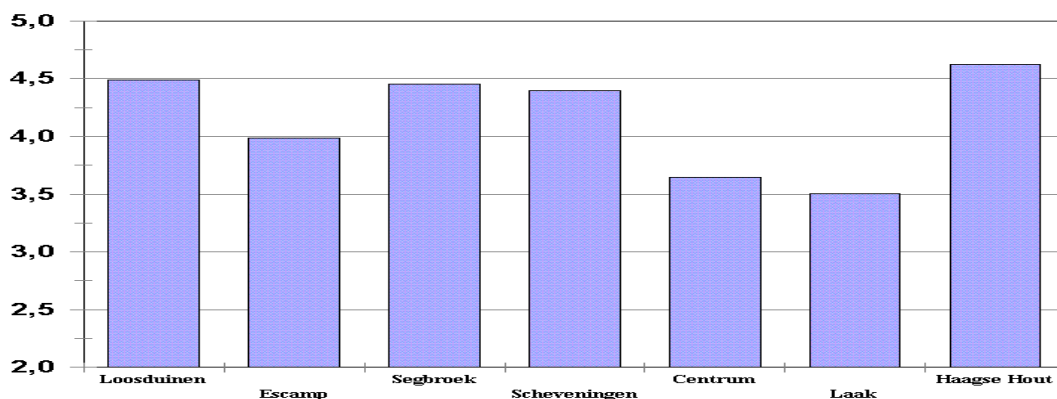
indicatieadviezen en het lage percentage AVO/VWO-adviezen. Bijna één op de vier Turken verlaat de basisschool met een indicatieadvies. Vergelijkbare percentages zijn zichtbaar onder de Marokkaanse adviezen. Dit zijn hoge percentages en rechtvaardigt de vraag of de toegankelijkheid van extra voorzieningen voor deze groep allochtone leerlingen in het primair onderwijs niet te klein is.

De helft van de Nederlandse leerlingen krijgt het advies voor een start in het algemeen vormende onderwijstrajecten. Gezien de hogere afstroompercentages onder met name Nederlandse leerlingen, zou nadrukkelijker moeten worden beoordeeld of een beroepsgeoriënteerd traject niet beter aansluit bij de ambitie van een deel van de Nederlandse leerlingen. Mogelijk dat hoge percentage AVO-trajecten verwijst naar een minder positieve beoordeling van de beroepsgeoriënteerde trajecten onder Nederlandse leerlingen en ouders.

Schoolkeuzeadviezen in de stadsdelen

Met behulp van het onderstaand figuur zijn globaal de voornaamste verschillen tussen de stadsdelen beoordeeld. Hieruit blijkt dat de onderlinge verschillen aanzienlijk zijn, groter zelfs dan de verschillen tussen de etnische groepen. Zo bedraagt het verschil tussen Laak en Haagse Hout 1,1.

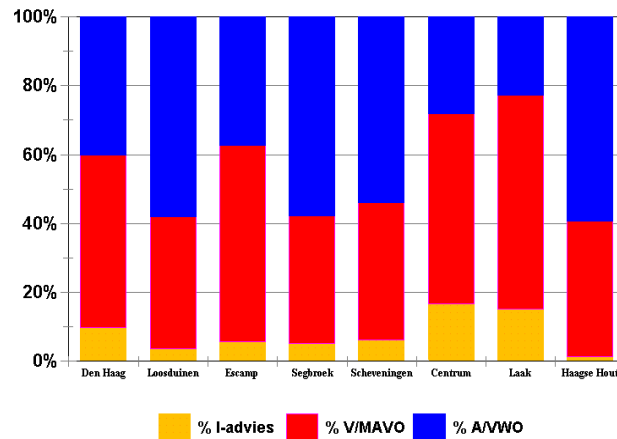
Er zijn drie groepen stadsdelen te onderkennen, te weten Laak en Centrum (met de laagste

adviezen), Loosduinen, Segbroek en Scheveningen onder aanvoering van Haagse Hout (met de hogere adviezen) en Escamp die tussen beide groep in ligt.

Met een blik op de vereenvoudigde profielen, blijken binnen deze groepen stadsdelen verschillen bestaan. Zo onderscheidt Laak zich met name van Centrum door een extreem laag percentage AVO/VWO-adviezen.

Onder de stadsdelen met hogere adviezen onderscheiden Scheveningen en Segbroek door een lager percentage AVO/VWO-adviezen en een hoger percentage indicatieadviezen. Haagse Hout valt op door het lage percentage indicatieadviezen. Segbroek onderscheidt zich van alle andere stadsdelen met name door een veelvuldig voorkomen van een beroepsgeoriënteerde advisering.

Beoordeling van de verschillen

Zoals gezegd vormen de schoolkeuzeadviezen een indicatie voor het bestaan van onderwijsachterstanden. De verschillen tussen jongens en meisjes zijn te klein om te spreken van onderwijsachterstanden. In deze paragraaf is met name beoordeeld welke verschillen er bestaan tussen etnische groepen en stadsdelen.

Daaruit bleek dat de gemiddelde adviezen tussen de etnische groepen onderling minder sterk verschillen dan tussen de stadsdelen onderling. Gelijktijdig ligt het laagste gemiddelde advies onder de etnische groepen (3,3 voor Turken) lager dan het laagste gemiddelde advies onder de stadsdelen (Laak met 3,5). Met deze resultaten is niet vast te stellen waaraan onderwijsachterstanden nu het sterkst te relateren zijn.

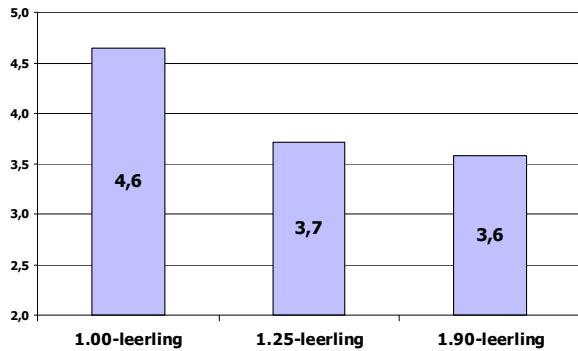
Anders gezegd kunnen de gevonden verschillen tussen de stadsdelen niet verklaard worden door de vertegenwoordiging van de etnische groepen in de stadsdelen en vice versa kunnen de verschillen tussen de etnische groepen niet verklaard worden door de stadsdelen waarin zij wonen. Dit leidt tot de notie dat onderwijsachterstanden zowel te relateren zijn aan een etnische component van onderwijsachterstanden, alsook aan kenmerken van achterstandswijken.

1.3. Adviezen naar leerlingenkenmerken

De etnische herkomst en de woonwijk, zoals besproken in de voorgaande paragraaf, zijn te beschouwen als kenmerken die te relateren zijn aan personen. Anders ligt het met leerlingkenmerken (gewichtsléerlingen, schoolwisselaars en nieuwkomers) die een onderwijsinhoudelijke betekenis hebben. In deze paragraaf zullen deze aspecten bij de beoordeling van de advisering worden meegenomen.

Leerlinggewichten

In het basisonderwijs wordt onderscheid gemaakt tussen leerlingen met en zonder een 'gewicht'. Basisscholen krijgen voor leerlingen met een gewicht extra middelen. Leerlingen krijgen een 'gewicht' wanneer de ouders een lage opleiding hebben (maximaal Voorbereidend Beroeps Onderwijs). Deze leerlingen hebben een 'gewicht' van 1,25 (autochtone achterstandsléerlingen) of 1,90 (allochtone achterstandsléerlingen). Van de leerlingen met de gewichten 1,40 (trekkend bestaan) en 1,70 (woonwagenbewoners) zijn te weinig gegevens beschikbaar voor analyse. Wanneer de ouders een hogere opleiding hebben, krijgen de leerlingen geen extra gewicht en gelden ze als 1,00-leerlingen.

Het verschil tussen de leerlinggewichten blijkt met name te liggen tussen de gewicht-leerlingen en de 1,00-leerlingen. Het verschil, uitgedrukt in onderwijsachterstand bedraagt ongeveer één jaar. Allochtone gewicht-leerlingen hebben iets meer achterstand dan autochtonen gewicht-leerlingen. Grofweg verlaten allochtone gewicht-leerlingen met een vergelijkbaar advies het basisonderwijs, als autochtone gewicht-leerlingen.

Schoolwisselingen

In veel landelijk onderzoek wordt geen rekening gehouden met het effect van schoolwisselingen op de prestaties en op de schoolkeuzeadviezen. Dit blijkt niet terecht. Onder de leerlingen die in 1998 de overstap maakten naar het voortgezet onderwijs heeft 10% korter dan twee jaar ingeschreven gestaan op de basisschool. Het blijkt dat de adviezen van deze leerlingen beduidend lager liggen (gemiddeld 3,4) dan de adviezen van de overige leerlingen (4,1). Vanuit het Haagse scholenveld is regelmatig gesteld dat schoolwisselingen een negatief effect hebben op de prestaties van leerlingen. Als voornaamst oorzaak is vaak genoemd de onderbreking van de leerlijn. Het nu gevonden verschil is groter dan verwacht en doet vermoeden dat meer factoren bestaan, samenhangend met schoolwisseling, die leiden tot een lagere advisering. Het is voorstelbaar dat de individuele omstandigheden samenhangend met schoolmutaties (scheiding, problemen voormalige school, migratie, stadsvernieuwing, terugplaatsing uit speciaal onderwijs) resulteren in tegenvallende prestaties en navenante advisering.

Instroom nieuwkomers

Een derde aspect van leerlingenkenmerken is de verblijfsduur in het Nederlandse primair onderwijs. Naar schatting 8% van de Haagse leerlingen die overstappen naar het voortgezet onderwijs, hebben niet hun hele schoolloopbaan (vanaf groep 4) in Nederland doorlopen. En, zoals verwacht, is hun gemiddelde advisering een stuk lager (gemiddeld 3,2).

Beoordeling van leerlingenkenmerken

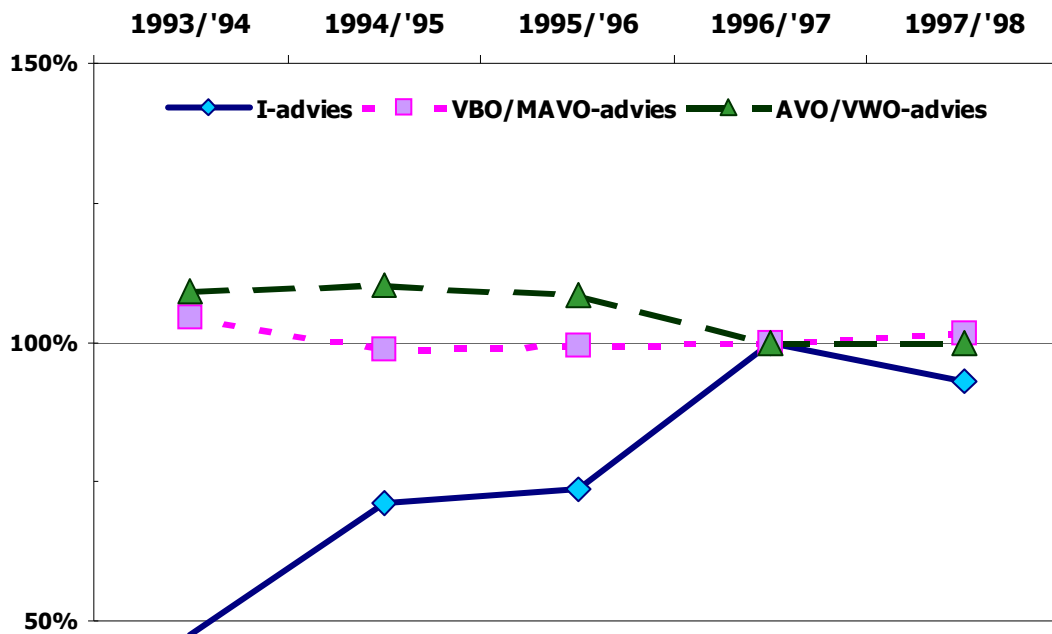
Kortom, de verschillen in de advisering lijken sterk gerelateerd aan de gewichten van leerlingen (afgeleid van het opleidingsniveau van de ouders), ongeacht de etnische achtergrond. Opvallend daarbij is dat leerlingen die minder dan 4½ in Nederland onderwijs hebben gevolgd, 0,4 leerjaar achterstand hebben ten opzichte van gewicht-leerlingen. Het gevonden verschil tussen 1,25-leerlingen en 1,90-leerlingen is waarschijnlijk voor een deel te verklaren doordat nieuwkomers in veel gevallen worden gewogen als 1,90.

Opvallend is dat schoolmutaties meer invloed hebben op de advisering (en het prestatieniveau) dan gedacht, en er blijkt het adviesgemiddelde er meer toe doen dan de gewichtskennmerken. Welke individuele omstandigheden er ook achter schuil gaan of welke onderwijsinhoudelijke consequenties van schoolwisselingen ook mogen hebben, het blijkt dat schoolmutaties een uitstekende en objectieve indicatie vormt voor een verhoogde kans op onderwijsachterstanden. Er is in ieder geval voldoende aanleiding om deze leerlingen en scholen, waarop het aantal schoolmutaties aanzienlijk is, apart te beoordelen.

HOOFDSTUK 2: TRENDANALYSE 1993/'94-1997/'98

2.1. Ontwikkeling adviesprofielen

In de afgelopen vijf schooljaren is het Haagse adviesprofiel aanzienlijk veranderd. Om dit te tonen, zijn in het onderstaand figuur de adviezen geïndexeerd op 1996/'97; het schooljaar waarin breed is overgestapt van de HAGO-toets naar de eindtoets van het CITO. Sinds schooljaar 1996/'97 is het percentage AVO/VWO-adviezen een stuk teruggevallen met zo'n acht á tien procentpunten. Wat met name uit het figuur spreekt is de aanzienlijke toename van het percentage indicatieadviezen (van 5% in 1993/'94 tot 10% in 1997/'98). Het is mogelijk dat de introductie van de CITO-eindtoets de groei van het aantal indicatieadviezen heeft gestimuleerd, maar duidelijk is dat deze ontwikkeling reeds van langere duur is. Inmiddels lijkt een stabilisatie van het aantal indicatieadviezen gerealiseerd.

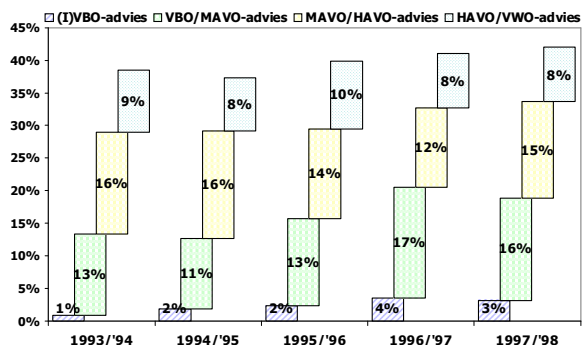

Al eerder is geconstateerd dat in het voortgezet onderwijs het speciaal, voortgezet onderwijs en het IVBO (inmiddels het leerwegondersteunend onderwijs, LWOO) in de laatste jaren belangrijk is gegroeid. De stabilisatie van het percentage indicatieadviezen kan een eerste signaal zijn dat de groei van het IVBO/LWOO over het hoogste punt is geweest. De stabilisatie betekent ook dat er een blijvend omvangrijke groep leerlingen onderwijs zal volgen in het LWOO.

2.2. Ontwikkeling combinatieadviezen

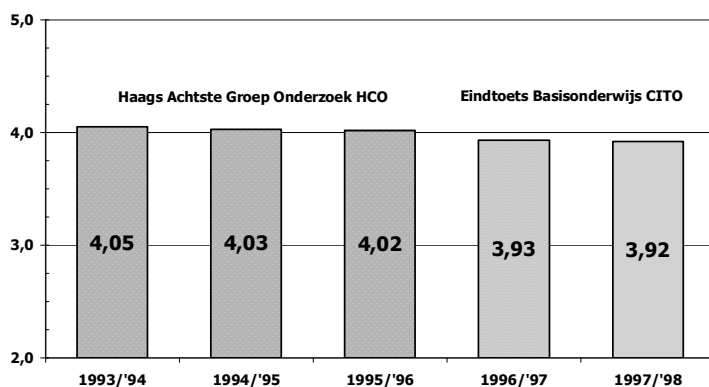
Op grond van de relatief tegenvallende onderwijsrendementen van leerlingen met een combinatieadvies, blijkt uit trajectanalyses, zijn vanaf 1995/96 Haagse basisscholen bij meerdere gelegenheden gevraagd terughoudend te zijn bij het verstrekken van dergelijke adviezen.

Het meerjarenoverzicht met de percentages combinatieadviezen laat grillige lijnen zien. Hieruit kan worden opgemaakt dat slechts ten dele dit advies is opgevolgd. Onduidelijk is welke motivaties basisscholen hebben om ondanks het verzoek, nog steeds vaker combinatieadviezen te verstrekken. Mogelijk dat 'het compromis' van het combinatieadvies belangrijker is dan gedacht. Vraag blijft in welke mate het plaatsingsbeleid van scholen voor voortgezet onderwijs hierop is afgestemd.

2.3. De introductie van de CITO-eindtoets

Voor de trendanalyse zijn de schoolkeuzeadviezen cijfermatig gewaardeerd naar analogie van de leerjarenladder (zie methodologische verantwoording). Met behulp van deze waardering worden adviesgemiddelden berekend. Dit maakt het mogelijk het effect van de introductie van de Eindtoets Basisonderwijs van het CITO in 1996/97 op de advisering te meten.

Uit de trendanalyse blijkt dat de introductie van de eindtoets van het CITO een effect heeft gehad op de advisering. In vergelijking met de voorgaande jaren, is er een trendbreuk te herkennen. Naast de trendbreuk is er ook een constante, licht dalende trend waarneembaar van het schoolkeuzeadvies (jaarlijks met één of twee procentpunten). Daarmee kan de 'gecorrigeerde' trendbreuk vastgesteld worden op 0,08 punt.

De trendbreuk is, hoewel ze niet groot lijkt in verhouding tot al eerder gevonden verschillen, niet onbelangrijk. Het betekent in feite dat zo'n 8% van de leerlingen een advies krijgt voor een traject lager (een VBO-advies i.p.v. een MAVO-advies). Of in termen van onderwijsachterstanden; dat 8% meer leerlingen één jaar onderwijsachterstand blijken te hebben. De eindtoets basisonderwijs van het CITO leidt, zo wordt algemeen aangenomen, tot een meer nauwkeurige inschatting van het verwachte schoolsucces dan het HAGO. Hieruit wordt afgeleid dat voorheen een deel van de onderwijsachterstanden niet tot uitdrukking kwam in de resultaten op de eindtoets. Dit kan betekenen dat er voorheen navenant hogere of 'overgewaardeerde' adviezen zijn verstrekt.

Deze correctie vanaf 1996/97 van de 'overadvisering' met 0,08 punt zal in de volgende trendanalyses worden betrokken, wanneer met name wordt ingegaan op de ontwikkeling van de verschillen tussen etnische groepen en stadsdelen.

2.4. Ontwikkeling tweedeling

De schoolkeuzeadviezen geven een indicatie van te verwachten successen in de verdere schoolloopbaan in het voortgezet onderwijs en daarmee vormen ze ook een indicatie van de aanwezigheid van onderwijsachterstanden. In de trendanalyse zal worden bekeken of op basis van twee persoonkenmerken (etniciteit en woonwijk), de schoolkeuzeadviezen iets kunnen zeggen over de toename dan wel afname van onderwijsachterstanden en van het al dan niet bestaan of ontstaan van een tweedeling in Den Haag.

In de onderstaande tabel wordt een eerste verkenning hiervoor gedaan. De adviezen van 1997/'98 zijn hierbij afgezet tegen die van 1993/'94, met de correctie voor de CITO-eindtoets.

ontwikkeling Haags adviezen 1993/'94-1997/'98

	gemiddeld advies 1993/'94	gemiddeld advies 1997/'98	gecorrigeerd verschil
Haags gemiddelde	4,05	3,92	-0,05
jongens	4,06	3,93	-0,05
meisjes	4,03	3,90	-0,05
Nederlanders	4,31	4,21	-0,02
Surinamers, Antillianen en Arubanen (SAA)	4,03	3,96	+0,01
Marokkanen	3,55	3,39	-0,08
Turken	3,58	3,31	-0,19
overige etnische groepen	4,05	4,16	+0,19
Loosduinen	4,71	4,53	-0,10
Escamp	4,00	3,99	+0,07
Segbroek	4,43	4,25	-0,10
Scheveningen	4,37	4,49	+0,20
Centrum	3,73	3,59	-0,06
Laak	3,78	3,52	-0,18
Haagse Hout	4,64	4,67	+0,11

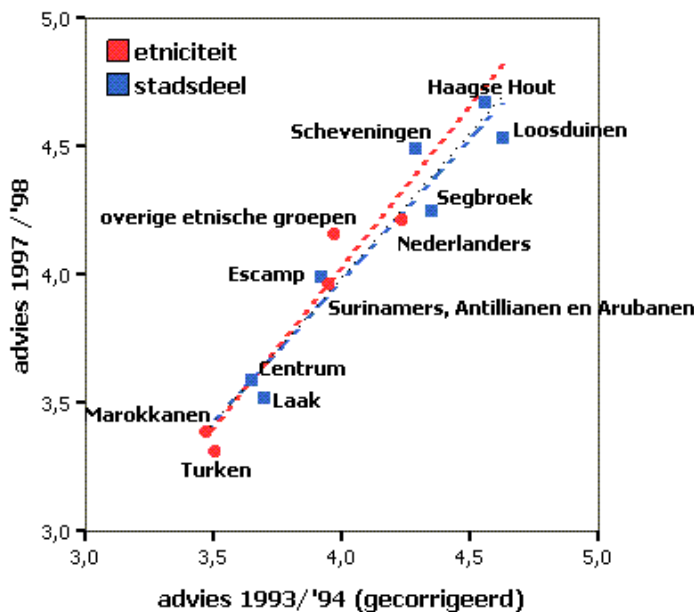
LAS/BOVO/BIS 1998, selectie van scholen t.b.v. trendanalyse

gecorrigeerd voor trendbreuk, verschil is verminderd met -0,08 i.v.m. introductie eindtoets basisonderwijs CITO in 1996/'97

geen berekening van leerlingen waarvan de etnische herkomst onbekend is en wanneer leerling niet in Den Haag woont

Uit dit overzicht blijkt dat de verschillen tussen jongens en meisjes in de periode van vijf jaar niet is veranderd.

Tussen de verschillende etnische groepen en stadsdelen zijn er wel veranderingen waar te nemen. Maar het beeld is niet eenduidig.

In het figuur zijn de adviezen van 1993/'94 (gecorrigeerd voor de trendbreuk) met punten afgezet tegen de adviezen van 1997/'98. Wanneer de schoolkeuzeadviezen in 1993/'94 vergelijkbaar zouden zijn met die van 1997/'98, liggen de punten op de diagonaal. In dat geval is er geen spraken van een groeiende tweedeling. Door de verschillende punten is een feitelijke lijn getrokken. Deze blijkt iets stijler te zijn dan de diagonaal. Daaruit is af te leiden dat etnische groepen en de stadsdelen met gemiddeld lage adviezen in 1993/'94, vijf jaar later gemiddeld een lager gemiddeld advies hebben. En vice versa de etnische groepen en stadsdelen met een hoog advies in 1993/'94, in 1997/'98 een hoger advies hebben gekregen. Daarmee is

komen vast te staan dat de tweedeling in het onderwijs toeneemt.

De lijnen door de punten van de etnische groepen iets stijler te zijn, dan de lijn door de punten van de stadsdelen. Dit lijkt te duiden op dan vooral de verschillen tussen de etnische groepen toenemen. Overigens blijkt dit vrijwel geheel kan worden verklaard door de verbeterde adviezen van de 'overige' etnische groepen.

Kortom, het lijkt erop dat de tweedeling licht toeneemt, zowel langs etnische grenzen alsook langs de grenzen van de stadsdelen.

HOOFDSTUK 3: SAMENVATTING EN BESPREKING

In deze rapportage zijn de schoolkeuzeadviezen in het Haagse onderwijs geanalyseerd. Daarbij gelden de volgende **aandachtspunten**:

- het effect van de introductie van de eindtoetsbasisonderwijs van het CITO;
- indicaties voor 'overadvisering';
- de relatie met het beroepsgeoriënteerde trajecten;
- het verstrekken van combinatieadviezen;
- de verschillen tussen diverse doelgroepen en leerlingengroepen;
- het bestaan en de ontwikkeling van onderwijsachterstanden;
- de relatie met de groei van het speciaal voortgezet onderwijs en het leerwegondersteunend onderwijs;

De voornaamste resultaten worden hieronder besproken.

In 1996/97 zijn vrijwel alle Haagse basisscholen gestopt met de afname van het "Haagse Achtste Groep Onderzoek" van het HCO en overgestapt naar de "Eindtoets Basisonderwijs" van het CITO. Algemeen wordt verondersteld dat deze laatste een nauwkeuriger inschatting maakt van het succes in het verdere traject voortgezet onderwijs. Op basis van een trendanalyse is komen vast te staan dat de **introductie van de eindtoets basisonderwijs** heeft geleid tot een relatief kleine maar belangrijke bijstelling van de advisering. Hierdoor wordt 8% van de leerlingen een traject geadviseerd dat één niveau lager ligt dan in voorgaande jaren. Naar alle waarschijnlijkheid is door de introductie van de CITO-eindtoets, conform de bedoelingen, de mate van 'overadvisering' beperkt.

De geconstateerde verschillen tussen de adviezen van verschillende groepen leerlingen lijkt kleiner dan op grond van de eindtoetsresultaten kon worden verwacht. Het lijkt erop dat er spraken is van '**overadvisering**'. De mate waarin hiervan spraken is, kan op grond van deze analyses niet worden beoordeeld. Daarbij doet het advies, anders dan het eindtoetsresultaat, recht aan de ambities en wensen van leerlingen. Uit trajectanalyses zal moeten blijken welke effecten 'overadvisering' heeft op het verdere onderwijstraject.

De meeste Haagse basisschoolleerlingen krijgen een **MAVO-advies**. Samen met het MAVO/HAVO-advies vormt deze groep leerlingen 32% van leerlingen die een start maken met een traject in het voortgezet onderwijs.

Door de komst van het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs, is het met name voor deze leerlingen van belang in een vroegtijdig stadium, in feite reeds bij de advisering, een keuze te maken voor een beroepsgeoriënteerd traject of een algemeen vormend traject. Daarbij speelt nadrukkelijk niet alleen de capaciteiten van de leerling een rol, maar ook zijn of haar ambities en interesse.

Uit de analyses blijken vooral Nederlandse leerlingen te kiezen voor een algemeen vormend traject, terwijl het de vraag is of zij zich daarbij niet te zeer laten leiden door een minder positief beeld van de mogelijkheden van een beroepsgeoriënteerd traject. De veel voorkomende afstroom van Nederlandse leerlingen naar het MAVO is straks niet meer mogelijk en er is dus veel aan gelegen reeds aan het begin van een traject in het voortgezet onderwijs een goed gemotiveerde keuze te maken.

Een groot deel van de verstrekte schoolkeuzeadviezen betreft een **combinatieadviezen** (43% van alle adviezen). Dit is, vanuit stedelijk oogpunt, hoger dan gewenst. Scholen zijn van 1995/96 nadrukkelijk verzocht terughoudend te zijn in het verstrekken van dergelijke adviezen. In 1997/98 leek vooral het aantal HAVO/VWO-adviezen groot. Maar het beeld is niet eenduidig. Het meerjarenoverzicht laat wat dat betreft, ook ten aanzien van VBO/MAVO- en MAVO/HAVO-adviezen, grote jaarlijkse fluctuaties zien.

Waarschijnlijk doet zich bij combinatieadviezen het probleem gelden dat een advies de uitkomst is van diverse overwegingen. Het is denkbaar dat combinatieadviezen te nadrukkelijk een aanduiding is van de capaciteiten van een leerlingen, waarbij een lichte 'overwaardering' de toegang levert tot een ambitieus vervolgetraject dan wel de keuze voor een definitief traject uitstelt.

Het is de vraag of het adviesbeleid van Haagse basisscholen en het plaatsingsbeleid van scholen voor voortgezet onderwijs op elkaar zijn afgestemd. Waarschijnlijk dat de inrichting van de eerste twee brugjaren in het voortgezet onderwijs, al dan niet dakpansgewijs, tot op heden nog vele trajecten en uitgestelde keuzes mogelijk maakten. Gezien de introductie van het VMBO, met een vroegtijdige scheiding tussen de beroepsgeoriënteerde trajecten en de algemeen vormende trajecten, lijkt het zinvol een nadere afstemming primair-voortgezet onderwijs te zoeken.

Voor het eerst is het mogelijk geweest de schoolkeuzeadviezen van **achterstandsleerlingen, schoolwisselaars en nieuwkomers** apart te analyseren. Het meest opvallende resultaat was dat de schoolkeuzeadviezen van autochtone en allochtonen achterstandsleerlingen zeer vergelijkbaar zijn en een stuk lager liggen dan de schoolkeuzeadviezen van niet-achterstandsleerlingen. Daarnaast bleken de schoolkeuzeadviezen van nieuwkomers (minder dan 4½ jaar basisonderwijs in Nederland) naar verhouding weinig af te wijken van het gemiddelde advies van achterstandsleerlingen. Daarentegen bleken de adviezen van schoolwisselaars opvallend achter te blijven bij het gemiddelde advies in Den Haag.

Deze constatering biedt een handreiking voor de aanpak van onderwijsachterstanden. Het blijkt nogmaals dat de opleiding van ouders er wel degelijk toe doet, evenals een recente migratie naar Nederland. Vanuit deze uitgangspunten zijn er talrijke maatregelen genomen om de onderwijskansen te verbeteren. Maar ook leerlingen die van school wisselen, hebben nadrukkelijk een verhoogde kans hebben op onderwijsachterstanden. Schoolmutaties moeten daarom wel degelijk in allerhande beschouwingen worden meegenomen.

De schoolkeuzeadviezen van de **etnische groepen** én van de **stadsdelen** verschillen onderling sterk. Het verschil tussen de etnische groep met de hoogste adviezen (Nederlandse leerlingen) en de laagste adviezen (Turkse leerlingen) bedraagt vrij vertaald zo'n één jaar onderwijs. Het verschil tussen het stadsdeel met het hoogste advies (Haagse Hout) en het laagste advies (Laak) is zelfs nog iets groter. Uit de trendanalyse blijkt dat deze verschillen in de afgelopen vijf jaar iets zijn toegenomen.

Het blijft onduidelijk of onderwijsachterstanden, gepeild middels de verstrekte schoolkeuzeadviezen, sterk gerelateerd zijn aan de etnische herkomst of aan de woonwijk. Blijkbaar spelen zowel etnische factoren alsook sociaal-maatschappelijke factoren een rol bij het bestaan bij onderwijsachterstanden. Al eerder bleek dat ook het opleidingsniveau van de ouders, schoolwisseling en recente vestiging in Nederland sterk samenhangen met de schoolkeuzeadviezen. Hierover zijn overigens geen trendgegevens bekend.

Een kwart van de Marokkaanse en Turkse leerlingen vertrekt richting het voortgezet onderwijs met een **indicatieadvies** (advies voor speciaal voortgezet onderwijs, leerwegondersteunend onderwijs of internationale schakelonderwijs). Dit is een zeer hoog percentage, dat doet vermoeden dat zij weliswaar het reguliere basisonderwijs hebben afgerond, maar voor een succesvol vervolg in het voortgezet onderwijs extra begeleiding en zorg behoeven. Het is de vraag of het reguliere voortgezet onderwijs hier voldoende op is toegesneden en/of deze leerlingen niet in reeds in het primair onderwijs in een niet-regulier traject hadden kunnen worden geplaatst. De ondervertegenwoordiging van Turkse en Marokkaanse leerlingen in het speciaal basisonderwijs doen vermoeden dat er belemmeringen bestaan. Mogelijk dat in de perceptie van betrokkenen het speciaal basisonderwijs een ongunstige connotatie heeft, die een terechte plaatsing in dergelijke trajecten belemmert.

Al met al is het aantal indicatieadviezen de afgelopen vijf jaar verdubbeld. In 1997/'98 lijkt de groei te zijn gestabiliseerd. Weliswaar mag daarmee voorzichtig rekening worden gehouden met het einde van een periode van aanzienlijke groei, het is duidelijk dat blijvend een aanzienlijk deel van de leerlingpopulatie in het voortgezet onderwijs aangewezen is op de leerwegondersteunend onderwijs en het praktijkonderwijs.

Ondanks de groei van het speciaal voortgezet onderwijs, krijgen weinig leerlingen een **VSO-advies**. De instroom vanuit het speciaal basisonderwijs lijkt, gezien de krimp van dit onderwijstype, onvoldoende verklaring te geven voor de groei van het VSO. Slecht een klein percentage leerlingen krijgt bij het verlaten van het reguliere basisonderwijs een VSO-advies. Dit doet vermoeden dat naast het verstrekken van het VSO-advies, er nog andere wegen bestaan,

waarlangs leerlingen vanuit de achtste groep van het basisonderwijs worden geplaatst in het speciaal voortgezet onderwijs.

De omvang van deze groep leerlingen en de nodige zorgvuldigheid bij verwijzingen naar het VSO, geeft het belang aan van een stedelijke structurering van de verwijzing naar het speciaal voortgezet onderwijs.